

P.C. Hooft & S. Coster, *Warenar*. Bezorgd door Jeroen Jansen. Amsterdam, Bert Bakker, 2004. 122 pp. ill. ISBN 90-35126-53-X.

Met de editie van *Warenar* heeft Jeroen Jansen een zeventiende-eeuwse klassieker aan de Deltareeks toegevoegd. Jansen heeft geopteerd voor een ongewijzigde weergave van de druk van 1617, in facsimile verschenen in deel 2 van Hoofts *Alle de gedrukte werken* (1972), met een paar kleine ingrepen, die worden verantwoord. Er zijn slechts een paar transcriptiefouten: 620 *hoederen* lees *boenderen*; 745 *Oorlogh* lees *Oorloogh*; 791 *as lees als*; 1304 *kijn't* lees *kijnt* en *jens* (809) moet volgens de eigen regel *iens* zijn. Individuele correcties staan in een lijst met tekstkritische aantekeningen, waarin de correcties in de verzen 58, 66, 143, 332, 581, 753, 828, 853, 1075, 1285, 1299 ontbreken, terwijl de correctie in 672 wel in de lijst staat maar niet in de tekst. Het is mij niet duidelijk waarom *Wa* tot *Ba* (431) wordt gecorrigeerd of waarom het vraagteken achter 466 wordt geplaatst; de vraag kan ook gewoon doorlopen.

De Deltareeks is bedoeld voor 'het algemene publiek met literaire belangstelling' en moet bruikbaar zijn voor 'studiedoeleinden'. Aangezien *Warenar* een moeilijke tekst is, waarbij een aantal woorden en uitspraken een dubbele bodem hebben, is een uitvoerige woordverklaring noodzakelijk. Jansen overschat zijn publiek en houdt de woordverklaring in vergelijking met de edities van Keersmaekers en Kruyskamp vaak wat al te beknopt. Woorden als *broen* (13), *bevynen* (37), *bloen* (79), *preutel* (88), *beus* (101), *te deech* (213), *Lobberich* (228), *smeerich* (258), *labbekacx* (724), *vileyighe* (1197); *gbetrantel* (1245) *futsel* (1246), *tijng* (1451); en uitdrukkingen als *as de hondt de worst* (467), of locaties als *Nes* (122) en *Veugelsteeg* (488) verdienen een woordje uitleg. Jansen toont in het nawoord aan waarin zich de humor in het stuk situeert en wijst er op dat zelfs nu 'veel wendingen in het spel nog steeds uitermate grappig zijn'

(p. 111), maar als de lezer daarvan wil genieten is het wel nodig dat hij bij de lectuur de tekst goed begrijpt. De verklaring van komische elementen als omgekeerde bijbelcitaten (522, 1065) en de omkering *ofser tangt vol monden hadt* hoort in de voetnoten en niet in het nawoord.

Sommige woordverklaringen zijn niet altijd duidelijk: *om wel op te smeeren* (22) is niet alleen lekker smullen maar betekent hier ook rijkelijk leven. De verklaring ‘gezond en wel’ voor *Hart ende swart* (254) past helemaal niet bij Warenars pessimisme, maar wel ‘arm en berooid’. Nog enkele suggesties voor een preciezere vertaling zijn: *spijs op ien briefken* (564) als ‘boodschappenlijstje’; *ordonnancy* (723) als ‘organisatie’; *verbrantste peeckelhoer* (772) ‘vervloekte oude hoer’; *te rechten brincket* (988) als ‘goedmaakt’; *de ... booste* (997) gaat over Claartje en niet over Ritsert; *ick schaeyer stracx van* (1075) als ‘ik verlies er dadelijk het bewustzijn bij’; *gherechtigheyt* (1148) als ‘aanspraak op het recht’ want Warnar is niet geneigd geld af te staan (cfr. 1162); *ien jouwetjen* (1255) als ‘een niemendalletje’; *mit bescheyt* (1329) als ‘rustig, bedaard’; *huycck* (1336) als ‘kapmantel’; *voer* (1377) als ‘doodging’; *daer ... hem* (1421) als ‘in zijn beheer kan houden’.

Minder ervaren toneellezers kunnen problemen hebben met de keuze om de scènekop en de aanduiding van het personage dat de eerste claus spreekt samen te nemen en het sprekende personage alleen door klein kapitaal aan te duiden, vooral omdat ook het origineel een onderscheid maakt. Voor de duidelijkheid zou het best zijn na 1029 aan te geven dat er een nieuwe scène begint.

Het ‘Nawoord’ biedt een *status quaestionis* van het Warenar-onderzoek met beschouwingen over de Nederduytsche Academie, de *imitatio* en het ‘verduytsen’ en de rol van de proloog. Jansen neemt opnieuw het probleem van het auteurschap op en overloopt de argumenten om de anoniem verschenen *Warenar* aan Hooft toe te schrijven. Hij toont aan dat het werk zeker ook op naam van Samuel Coster mag worden geplaatst. Ter illustratie van de samenwerking tussen Hooft en Coster verwijst hij naar Costers *Isabella* uit 1619, maar het stuk was al op 29 september 1618 in het Muider-slot gespeeld, nog dichterbij de periode waarin *Warenar* tot stand kwam. Coster publiceerde zijn *Polyxena* niet in 1615 (p. 108) maar in 1619, er zijn wel aanwijzingen dat het spel misschien al in 1615 zou geschreven zijn.

Volgens Jansen hebben Hooft en Coster dit stuk gekozen ‘op zoek naar een aantrekkelijk repertoire voor de succesvolle rederijderskamer de Eglentier’ (p. 101). Zou het niet mogelijk zijn dat Coster al langer plannen had voor de Academie en dat hij met het oog daarop aan de *Warenar* is

begonnen met de hulp van Hooft? Het feit dat *Warenar* als een van de eerste stukken op de Nederduytsche Academie is opgevoerd, zou daarvoor toch een aanwijzing kunnen zijn.

Jansen situeert het thema van *Warenar* in een traditie in de Nederlandse literatuur en zelfs in de prentkunst van rond 1600, door de expliciete boodschap die aansluit bij de heersende geldmoraal en door de herkenbare situering in Amsterdam. Hij maakt duidelijk dat Hooft en Coster de commentaar bij de Latijnse editie van de *Aulularia* door de Duitse filoloog Friedrich Taubmann (Wittenberg, 1605) hebben gebruikt. Zij hebben het stuk wel veramsterdamst en er zo een zeer eigen invulling aan gegeven, vooral aan het slot dat ontbreekt in de *Aulularia*.

Jansen noemt de positie van ‘het plat toneel vol scabreuze taal en vloeken’ ‘hachelijk’, maar in de periode 1610-1620 wordt er in Amsterdam zoveel van dit toneel geproduceerd dat het voor het publiek toch vrij gewoon moet geweest zijn. Het kan wel een verklaring zijn voor het feit dat Hooft later nooit expliciet voor het auteurschap uitkwam. Jansen onderschat de zeventiende-eeuwse toeschouwer als hij beweert dat ‘een deel van het scabreuze woordspel zo is ingekleed dat het voor de meeste toeschouwers verborgen zal zijn gebleven’ (p. 114). Hij vergeet daarbij dat de opgevoerde tekst nog wordt ondersteund door gebaren en mimiek en bovendien zijn vele uitdrukkingen en woordspelingen waarschijnlijk heel gewoon in het Amsterdam van die tijd.

Dit neemt niet weg dat Jansen met deze editie en met het interessante overzicht in het ‘Nawoord’ *Warenar* in een mooi verzorgd boek opnieuw aantrekkelijk heeft gemaakt voor een breder publiek.

Hubert Meeus